

Rodinkový způsob chovu prasat

Ekologický chov prasat má svoje specifika, jimiž se významně odlišuje od konvenčních chovů, charakteristických vysokým stupněm intenzifikace. Mezi těmito dvěma způsoby najdeme zásadní rozdíly, které možná nejsou na první pohled patrné. Běžně používané chovatelské postupy se z konvenčních chovů nedají plně převzít, ať už je to z důvodů legislativního omezení nebo proto, že konvenční metody nelze v podmínkách ekologického chovu efektivně využít. Zároveň je možné v ekologickém chovu využít i časově a pracovní náročnější postupy, jejichž náklady jsou pokryty vyšší cenou produktů.

V konvenčním chovu se ukazatel počtu odstavených selat na prasnici každoročně zvyšuje díky neustálému vylepšování reprodukčních ukazatelů mateřských linií, časnému odstavení selat ve 28 dnech a koncentrovaným krmným směsím. Doba odstavení je v ekologických chovech delší, a to nejméně 40 dní, ale chovate-

lý způsob chovu, založený na skupinovém připoštění kojících prasnic. Metoda pochází z výzkumné práce biologa Alexe Stolby a byla dále rozpracována ve švýcarském institutu FIBL Dr. Beatem Wechslerem, kde byla také ověřována na skupině prasnic. Kojící prasnice jsou v tomto systému umístěny se-

Chov prasat je na poměry ekologické farmy značně velký a představuje okolo 70 prasnic. Prasnice se opasí v individuálních kotcích bez fixace. Přibližně po pěti týdnech je vytvořena rodinka, optimálně spojením šesti prasnic a jejich vrhů, přičemž mezi nejstaršími a nejmladšími selaty je v průměru rozdíl dvou

Pro fungování tohoto systému je důležitý každý detail. Do skupiny mohou být zařazena jen zvířata zdravá a bez projevů patologického chování. Důležité je načasování a management přesunu zvířat, výživa a prostředí, ve kterém se zvířata chovají. Kotec pro skupinu kojících prasnic se selaty by měl mít odpovídající velikost umožňující ústup sociálně níže postavené prasnice před dominantní, dostatečně velké suché lože bez průvanu, odpovídající počet krmítek a dostatečné osvětlení. Systém vyžaduje zodpovědnou ošetrovatelskou práci a přátelský vztah ke zvířatům.

Positivní sociální efekty

Skupinové ustájení kojících prasnic se selaty, doplněné přítomností kance, více odpovídá přirozeným potřebám zvířat. Přirozeným sociálním uspořádáním, které zdědily po divokých předcích, jsou pro prasata skupiny několika navzájem známých prasnic se selaty, ke kterým se v době říje přidružují dospělí kanci. Reprodukční a sociální chování prasat je přirozeně nastaveno tak, aby hladce fungovalo v tomto sociálním uspořádání. V rodince sestávající z několika kojících prasnic a jejich vrhů se střídají kanci. Toto uspořádání vede ke čtyřem pozitivním sociálním efektům, které jednak podporují biologickou a tím i ekonomickou efektivitu systému a jednak zvyšují životní pohodu chovaných zvířat. Ve shodě s etickými nároky spotřebitelů zaměřených na živočišné produkty v nadstandardní kvalitě je v ekologických chovech, více než v chovech konvenčních, požadována nejen nepřítomnost strádání zvířat, ale také co největší možnost pro zvířata prožívat pozitivní stránky života.

Rodinkové uspořádání dává prostor ke čtyřem pozitivním sociálním efektům. Prvním sociálním efektem je stimulační účinek obměňovaných kanců v rodince. Přítomnost kanců v kombinaci se skupinovým ustájením vyvolává u prasnic laktální říji. Výsledkem je, že přibližně 60 procent prasnic je schopno zabřeznout v rodince a z nich asi polovina zabřezne do deseti až čtrnácti dnů po příchodu kanců do rodinky. Tyto prasnice pak nadále kojí selata při současné březosti. Vedle tohoto biologického účinku je společný pobyt prasnic a kanců také spojený s přirozeným sexuální chováním, které je zvířaty kladně prožíváno, což přispívá k pozitivní bilanci životní pohody chovaných zvířat.

Druhým pozitivním aspektem rodinkového chovu je stabilita složení skupiny prasnic po dobu laktace a počáteční březosti, která po úvodním vyjasnění dominantních vztahů mezi dosud neznámými zvířaty snižuje četnost a intenzitu vzájemných bojů. K tomu přispívá i skutečnost, že velikost a uspořádání rodinkového kotce umožňuje níže postavené prasnicím dát při napadení

■ Biofarma Sasov

Biofarma Sasov je zemědělský podnik hospodařící na okraji města Jihlavy v systému ekologického zemědělství. Vyznačuje se největším bio chovem prasat v ČR, bio chovem masného skotu, vlastními jatkami včetně výroby masných výrobků a vlastní bioplynovou stanicí.

V současnosti farma hospodaří na 492 hektarech zemědělské půdy, z toho je 216 ha TTP a 276 ha orné půdy.

Farma byla založena v roce 1991 v areálu Školního statku Střední odborné školy v Jihlavě a od roku 1999 je kompletně certifikována pro ekologické zemědělství.

V rámci ekologického chovu často využívá poznatků vycházejících ze spolupráce s výzkumnými institucemi, které dále rozvíjí ve své každodenní praxi. V chovu prasat tak našly uplatnění alternativní metody, jako je například rodinný chov prasat a připoštění kojících prasnic, výkrm kanečků nebo výkrm prasat na pastvě. Farma vybudovala i vlastní jatka s nadstandardní technologií, aby bylo dosaženo maximální ohleduplnosti během porážky. Vlastní prostory umožňují unikátní zrání masa a následné zpracování faremních produktů, z nichž řada získala prestižní ocenění na domácím trhu.

či hrozbě od dominantní prasnice jasně najevo svou podřazenost ústupem do druhově typické vzdálenosti přibližně 3 metrů.

Třetí, velmi významnou stránkou rodinkového chovu jsou pozitivní účinky přirozeně dlouhé doby kojení na růst a zdraví selat. Selata nejsou vystavena mnohočetnému stresu spojeného s časným odstavením v konvenčních chovech (náhlé odtržení od matky, změna potravy, změna sociálního a fyzického

a odolnost selat vůči náročným fyzickým a sociálním situacím.

V současné době probíhá spolupráce Biofarmy Sasov a VÚZV v rámci projektu Programu rozvoje venkova 2014–2020, Opeřace 16.1.1, jejímž cílem je zefektivnit rodinkový systém chovu. Spolupráce se zaměřuje na digitalizaci a statistické vyhodnocení existujících záznamů za pět let provozu. Analýzy se zejména soustřeďují na parametry vytváření a obratu rodinek, jako jsou

Venkovní ustájení rodinek má pozitivní účinky na zdravotní stav zvířat

Foto Ing. Anne Dostálová

lé je často dále prodlužují z důvodů zajištění odpovídající výživy pro dorůstající selata. Zkrmování extrahovaných šrotů, syntetických aminokyselin a GMO sóji je striktně zakázáno, a proto je prodloužený příjem mateřského mléka důležitý pro zdravý a rychlý růst selat. Zároveň však platí, že při připoštění prasnice až po odstavení ve vyšším věku selat se značně prodlužuje mezidobí, a tím se snižuje počet ročně odstavených selat na prasnici, čímž klesá rentabilita produkce vepřového. Proto se hledají možné alternativy, které by v systému delší doby kojení selat, ekonomiku chovu vylepšily.

Alternativní přístup

Příkladem alternativního přístupu v této oblasti je „rodinko-

selaty ve skupinách – rodinkách, kde jsou kancem připoštěny. Experimentální ověření této metody bylo úspěšné, ale k širšímu rozšíření v praxi nedošlo. Ačkoli je v současné době na řadě světových výzkumných pracovištích ověřována možnost využití laktálního estru pro zkrácení mezidobí prasnic, rodinkový systém propojující skupinové ustájení kojících prasnic a stimulaci obměňovanými kancem s přirozenou dobou odstavení není mezi běžně zkoumanými alternativami. Jediným místem, kde je v současné době metoda uplatňována ve větším rozsahu je Biofarma Sasov na Jihlavsku, kde byly postupně v průběhu dvaceti let odzkoušeny různé varianty tohoto systému v chovatelské praxi.

týdnů věku. Do rodinkového kotce jsou nejdříve přesunuty prasnice, aby měly prostor pro vytvoření nové hierarchie, a pak, přibližně po hodině, následují jejich selata. Po stabilizaci skupiny je se zpožděním asi tři dny připoštěn plemenný kánc, který je po několika dnech vystřídán jiným. V několikadenních intervalech (1–3 dny) se tak v rodince střídá tři až šest plemenných kanců. Odstav se na farmě uskutečňuje až ve třech měsících, z rodinky jsou odvedeny prasnice, odstavená selata zůstávají na stejném místě a ve stejné skupině, takže odpadá stres z nového prostředí a míchání s neznámými zvířaty. Prasnice jsou pak následně ustájeny skupinově v březosti, kde se sonograficky zjišťuje jejich březost.

V současné době probíhá spolupráce Biofarmy Sasov s Výzkumným ústavem živočišné výroby v Uhřetěvsi. Zcela vpravo majitel farmy Josef Sklenář

Foto Ing. Anne Dostálová

Minimální doba odstavení je v ekologickém chovu prodloužená

Foto Ing. Anne Dostálová

prostředí). Naopak kojící chování se postupně proměňuje, kdy matka s postupem času snižuje četnost kojení, omezuje přístup selat ke strukům mimo vlastní kojení a selata přecházejí plynule z výživy mateřským mlékem k pevné potravě. Tak dochází ke spontánnímu odstavení ve vzájemné interakci.

A konečně čtvrtou pozitivní stránkou jsou dlouhodobé a tedy stabilní interakce mezi selaty pocházejícími z různých vrhů v rámci celé rodinky, které vedou ke vzájemné toleranci. Pozitivní vztahy mezi selaty včetně hry přispívají k celkové kvalitě života selat. Hra v prostorově obohaceném a sociálně bohatém prostředí na jedné straně přináší příjemné prožitky selatům při jejím uskutečňování a zároveň dlouhodobě zvyšuje přizpůsobivost

počet prasnic v rodince, stáří selat při vytváření rodinky a při vstupu kanců do rodinky nebo věkové rozdíly mezi vrhy. Je zkoumán vliv těchto parametrů na reprodukční užitkovost prasnic a jsou hledány nevhodnější varianty vedoucí k vyšší užitkovosti a ekonomické výkonnosti tak, aby systém mohl být širěji využíván.

Pro ČTPEZ zpracovali:
Doc. RNDr. Marek Špinko, CSc.,
Ing. Anne Dostálová
 Výzkumný ústav živočišné výroby v. v. i.
Ing. Tomáš Klejzar
 Biofarma Sasov